

Írta: Herczog Mária

A gyermekvédelemben dolgozók számára e két szó rendkívül gyakran kapcsolódik össze, mégis a szükségesnél sokkal kevesebbet beszélünk róla. A családokból kikerülő gyermekek jelentős részénél az okok között szerepel az alkoholizálás, alkoholizmus. Noha a rendelkezésre álló adatok alapján nehéz eldönteni, hogy pontosan milyen mértékű és mélységű ez a probléma a gyermekes családok vonatkozásában, azt mindenképpen tudjuk, hogy a magyar családok egy jelentős része számára a problémák, feszültségek oldására, konfliktusok kezelésére az alkohol a legkézenfekvőbb válasz. Ahelyett, hogy a szülőket vádoljuk, meg kellene vizsgálni, miként lehetne megelőzni és kezelni ezt a problémát, hogyan lehetne segíteni a gyerekeknek, családoknak. Az iskola és a szülői ház – különösen az érintett családok esetében – nem képes ma még olyan technikákat, életstratégiákat tanítani, amelyek segítenek a felnövekedő gyermeknek abban, hogy konfliktusait, bánatát, kríziseit kezelni és oldani tudja, kevesen tudják, hogy honnan és hogyan kérhetnek segítséget. Ugyancsak kevés szó esik e kérdésekről az újságokban, televízióban, rádióban. Álproblémák megoldása általában magánügy, a konfliktus és krízishelyzet szégyellnivaló, takargatandó.

Az alkoholfogyasztás pedig – legalábbis addig, amíg nem nyilvánvaló a függőség és a lecsúszás, ugyancsak nem nyilvános ügy, és általában bocsánatos bűn.

Az ivás olyan mértékben tartozik hozzá a mindennapi élethez – a dohányzással együtt –, annyira „természetes” velejárója a mindennapoknak, hogy a gyerekek kiskoruktól szinte mindenhol találkozhatnak vele. Az még hagyján, hogy a társasági ivás, az ebéd utáni fröccs, vagy sör, az ünnepi pezsgőzés része a családok életének, a mindennapoknak. A televízióban bemutatott filmek jelentős részében isznak, és ugyanezt tapasztalhatja a gyerek a családon kívül is. Az alkoholreklámok sem ritkák, úton-útfélen és a médiában. Nálunk nem szokás olyan művészeket, híres embereket megszólaltatni, bemutatni, akik leszoktak az ivásról, vagy éppen alkoholproblémával küzdenek, és beszámolnak erről, mint ahogyan az is kevésbé nyilvánvaló, hogy milyen ártalmakat okoz az alkohol és hány ember haláláért felelős közvetlenül vagy közvetve. Az évi 40 000 alkohol-okozta halálozás hihetetlenül magas szám, és emellett érdemes elgondolkodni azon is, hogy vajon az államnak, a vitathatatlanul magas alkohorból származó bevételei mellett, mennyi közvetlen és közvetett kiadást jelent a megbetegedettek gyógyítása, mekkora a munkaalkalmatlanság, a családok szétesése, a gyerekek tönkre menetele által okozott pénzübeli kár. Ez természetesen kiszámítható, de nehezebben becsülhető fel az érzelmi, lelki károkozás. Ha a veszélyeztettként nyilvántartott közel 400 ezer gyereket vesszük alapul, akkor körülbelül az esetek kétharmadában szerepet játszik az alkohol. Itt természetesen felmerül az a kérdés, ki és mit tehetne, tesz azért, hogy ezek a családok más eszközökkel is meg tudják oldani problémáikat, mi vezetett odáig, hogy ezt „választották”, és ki fogja megelőzni azt, hogy a gyerekek ezt a mintát kövessék. Nem hiszem, hogy a gyerekek kiemelése, a szülők megbüntetése, megszegényítése a jó válasz, ez ugyanis nem oldja meg a problémát. A szülők nem az egyedüli mintaadók, és a felnőttek italfogyasztási szokásai – akár tanárokról, nevelőkről, munkatársakról vagy éppen példaképként élő művészekről, zenészekről van szó – nagyon erős hatást gyakorolnak. „Sokáig azt hitték a szakemberek, hogy ez a veszélyeztetettség csak az ivó ember saját szervezetére vagy személyiségére vonatkozik. Most kezd nyilvánvalóvá válni, hogy közvetlen családi környezetére is kihat. Ez a típusú ivás kóros feszültségfeldolgozás és/vagy hibás teljesítményfokozási mód, „dopping”. Ugyanis, főleg a férfiakra, az alkohol fáradtságoldó, erőnlétfokozó, ébresztő hatást fejt ki, ha

nem részegségig iszik valaki; és ennek nagy jelentősége van például a férfiak jellegzetes magyar „önkizsákmányoló” viselkedésmódja, a túlmunka, a szabadidő pénzkereső felhasználása szempontjából. Ennek pedig különböző következményei vannak. Például a párkapcsolat – hogy csak egyet említsünk a lehetséges következmények közül – felszínesebbé válik. Ritkább a kommunikáció, a problémák megbeszélése elmarad, emiatt a konfliktusok valószínűsége nő. A gyerekek erre érzékenyen reagálnak. De károsító körülmény az is, hogy a gyermeki személyiség formálódó korszakaiban hiányos a felnőtt párkapcsolati modell, amelynek pedig nagy jelentősége lenne a pszichoszexuális fejlődés szempontjából. Sokszor a közvetlen szereptanulás is nehezített, mert az azonos nemű szülő viselkedésmintája nem tud kellően kibontakozni. A fiúk számára az italozó apa, aki gyakran csak fizikailag van jelen a családban, az alkohol hatására valójában lelkileg nincs ott, hiányos az azonosulási modell, itt tehát a fiúk közvetlenül károsodhatnak, és ennek majd saját pártalálási és párkapcsolati nehézségek, emiatt stresszek, esetleg tüneti reakciók alakulhatnak ki később” – írja dr. Buda Béla.

A gyermekvédelem rendszerében élő gyerekek nagyon kevés segítséget kapnak ma még ahhoz, hogy megtanulhassák, hogyan lehet elkerülni azokat az „alkoholcsapdákat”, amelyek nemcsak az alkoholizálókat, hanem a velük élőket is fenyegetik. Ismert, hogy a családtagok áldozat-szerepe is megtanulható, az alkoholfogyasztó szülőtől gyermekkorában szenvedő gyermek gyakran maga is alkoholista házasársat választ, a játszmák folytatódnak.

A családon belüli erőszak, akár fizikai bántalmazás, akár szexuális abúzus esetén gyakran függ össze alkohol okozta problémákkal. Erről is a szükségesnél lényegesen kevesebbet beszélünk, noha a gyerekek tízezrei szenvednek anélkül, hogy erről konkrét és számszerű ismereteink lennének, és ezáltal a segítség igénye is nyilvánvalóbbá válna.

Itt nem egyszerűen annak a megtanítása hiányzik, hogy „az alkohol öl, butít és nyomorba dönt”, hanem az, hogy egészen kicsi kortól alig van mód a jó és reális önértékelés, önbizalom megteremtésére, az érzelmek és helyzetek értékelésére, kezelésére és olyan készségek elsajátítására, amelyek érdemi választásokat tesznek lehetővé. A szülők számára is fontos lenne, hogy alkalmuk nyíljon e készségek elsajátítására, saját életük megváltoztatására. Sajnálatos tény, hogy a Magyarországon ma hozzáférhető iskolai és közösségi programok a legtöbb intézmény számára megfizethetetlenek, de van, ahol nem tudnak róluk és van, ahol nem akarnak ilyesmivel foglalkozni. Kevés embernek van módja és igénye az önszertől csoportokra, mások segítésére, részben azért, mert nem tud e lehetőségekről, és a társadalmi elismertség is nagyon alacsony, amit pedig a média nagyban segíthetne. Ezen közben a gyerekek alkoholfogyasztása is nő, egyre fiatalabb korban próbálják ki az alkoholt és a dohányzást is. Azért is említjük együtt, mert szinte mindig együtt jár a gyermekek ivása a dohányzással, sokszor éhség- vagy feszültségcsillapítás okán.

***

Azért választottuk egy önálló szám témájaként az alkohol és gyermek problematikát, mert szeretnénk ezzel is felhívni a figyelmet arra a rendkívüli és növekvő gondra, amit a családok egy jelentős részének az alkoholfogyasztás jelent. Jó lenne, ha olvasóink megosztanák velünk tapasztalataikat, leírnák azokat a lehetőségeket, amelyek lakóhelyükön, vagy intézményükben adóttak, megosztanák velünk kérdéseiket, gondjaikat.